

Wijziging der wetten van 9 April 1877 en van 6 Mei 1878 enz. (arrondissements-regtbank Haarlem).

[127. 4.]

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het onderzoek van dit wetsontwerp in de afdeelingen heeft de volgende uitkomsten gehad.

Een lid, gebruik makende van de bepaling van art. 27 van het Reglement van Orde, heeft zijne beschouwingen in eene hierbij gevoegde Nota saamgevat.

Algemeene beschouwingen.

Slechts zeer enkele leden verklaarden zich voor het ontwerp. Naar hunne meening werd in de Memorie van Toelichting voldoende aangetoond, dat in Noordholland ten noorden van het Noordzeekanaal, wegens de weinige middelen van gemeenschap tusschen het oostelijk en het westelijk gedeelte, behoefte bestond aan twee arrondissements rechtbanken, en de groote afstanden het bestaan van een enkele rechtbank in dit gedeelte des lands te Alkmaar voor vele justitiabelen in het oostelijk deel te bezwaren maakten, terwijl de rechtbank te Haarlem wegens de nabijheid van Amsterdam zeer goed kon vervallen. Zij merkten op, dat de kantons Hoorn en Medemblik 62 000 zielen tellen, en dat tusschen de voornaamste gemeenten in die kantons en Alkmaar weinig verkeer bestaat, zoodat de openbare middelen van gemeenschap gebrekkig en onvoldoende zijn. Er werden gevallen medegedeeld van personen, die in den nacht reeds te twee uren op weg gingen om te voet Alkmaar bij tijds te kunnen bereiken, omdat de kosten van een rijtuig te hoog zijn en openbare middelen van gemeenschap ontbreken. liet gevolg daarvan is, beweerden deze leden verder, dat vele zaken onvervolgd worden gelaten. Daardoor vermindert de veiligheid, en wordt het ontzag voor de justitie allengs meer verzwakt. Ook voor de ingezetenen van het kanton Purmerend is, huns inziens, de reis naar de te Haarlem gevestigde rechtbank, die over Amsterdam moet geschieden, zoo bezwarend en oneigenaardig, dat een voorstel tot betere indeeling daardoor gerechtvaardigd wordt. Daarbij moet het personeel aan de rechtbank te Amsterdam uitgebreid, en te Haarlem een nieuw rechtsgebouw gesticht worden, wat te Hoorn aanwezig is. De belangen der justitiabelen gaan hier dus samen met die van de schatkist, en daarenboven kon zonder eenig bezwaar het verlies, dat Hoorn op intellectueel gebied door de opheffing der rechtbank heeft geleden, worden hersteld.

De overgrootste meerderheid verklaarde zich echter tegen het wetsontwerp op de volgende gronden.

In 1877 was eindelijk de sinds lang wenschelijk geachte maatregel genomen, het aantal rechtbanken te verminderen, daardoor aan de rechters meer werk en betere bezoldiging te verschaffen en het bestaan van een voldoende balie bij elke rechtbank te bevorderen. Op dien grooten maatregel, op dat goede beginsel moet men niet zonder overwegende redenen terugkomen. Moesten de bezwaren, waarop de Minister wijst ten aanzien van het oostelijk deel van het tegenwoordig arrondissement Alkmaar overwegend worden geacht, dan golden zij evenzeer voor verschillende andere arrondissementen. Men wees daarbij op de oostelijke gemeenten van de arrondissementen Assen, Zwolle, Zutphen

en Arnhem, die nog verder van den zetel der rechtbank verwijderd zijn.

Bovendien moge men bedenken, hoe elke verandering of verschikking in de ressorten van de rechterlijke collegiën op zich zelve reeds vele nadeelen medebrengt, daar zij steeds eene tijdelijke staking van de werkzaamheden ten gevolge heeft, aan de eene zijde verkregen plaatselijke kennis nutteloos maakt, en aan de andere zijde ressorten schept geheel of ten deele vreemd aan het personeel der rechterlijke collegiën.

Men vergete daarenboven niet, dat de ingezetenen, wat de rechtsbedeeling in burgerlijke en handelszaken betreft, slechts zeer zelden in persoon voor den rechter behoeven te verschijnen. Getuigenverhooren in deze zaken komen niet dikwijls voor, en de verhooren van bloedverwanten, die toch in den regel bij gevolmachtigden verschenen, zijn op eene enkele uitzondering na overgebracht bij de kanton-gerechten. De afstand van den zetel der rechtbank is dus eigenlijk alleen een bezwaar voor de getuigen in correctionele zaken, en de noodzakelijkheid om in die qualiteit voor de rechtbank te moeten verschijnen blijft toch voor ieder uiterst zeldzaam. Men ontkende, dat de voortdurende klachten door justitiabelen van het voormalig arrondissement Hoorn sedert 1877 aangeheven", waarvan in de Memorie van Toelichting wordt gewaagd, zóó gewichtig en gegrond zijn, dat zij eene wijziging in de rechterlijke indeeling wettigen. Mocht aanvankelijk een enkel geval van eene zeer lastige reis naar Alkmaar zijn voorgekomen, men meende, dat aan dit bezwaar door de rechtbank was te gemoet gekomen door bij de bepaling van het uur van verschijning rekening te houden met den afstand en de openbare middelen van vervoer.

De bewering in de Memorie van Toelichting, dat ten noorden van het Noordzeekanaal alle voornaamste middelen van gemeenschap, zoo te land als te water, van Noord naar Zuid loopen en de verbindingen van Oost naar West gebrekkig en schaarsch zijn, kon alleen juist worden genoemd, wanneer onder *voornaamste* middelen van gemeenschap spoorwegen en stoombooten bedoeld worden; maar er werd daar tegenover gesteld, dat de getuige in strafzaken ook het gebruik van minder voornaamste middelen van gemeenschap niet versmaadt, en nu meende men te weten, dat Noordholland in alle richtingen van uitmuntende harde wegen is voorzien, door gemeenten en waterschapsbesturen aangelegd. De zucht om den kring harer marktbezoekers uit te breiden heeft de Noordhollandsche steden sinds jaren den aanleg van goede wegen doen bevorderen, en daardoor zijn die steden zelve allengs beter met elkander in verbinding gebracht. Tusschen Alkmaar en Hoorn bijv. bestaan, behalve de trekschuit, twee geregelde diligenciediensten, die dagelijks, behalve des Zondags, de reizigers van Alkmaar naar Hoorn of van Hoorn naar Alkmaar heen en terug kunnen brengen. De reis duurt 2½, of 2¾, uur. Een dezer diensten komt hun, die de rechtbank te Alkmaar moeten bezoeken, bijzonder gelegen. Zij vertrekt 'smorgens om zeven uren van Hoorn, komt kwartier vóór tien te Alkmaar aan, vertrekt van daar 'snamiddags te half vier, en komt te Hoorn aan kwartier over zessen. Daarenboven bestaat er een dagelijksche diligenciedienst (uitgezonderd 's Zaterdag) tusschen Hoorn en het station Heer Hugowaard, dat op elf minuten sporens van Alkmaar ligt. De reis duurt twee à twee en een half uur, en de weg loopt door de gemeenten Wognum, Wadway, Spanbroek, Obdam en Hensbroek.

Tusschen Hoorn en Enkhuizen loopen dagelijks verschillende diligences; de reis duurt twee uren. De diligence, die 'smorgens te half vijf van Enkhuizen vertrekt en 's avonds te acht uren van Hoorn terugkeert, is het aangewezen vervoermiddel voor hen, die de rechtbank te Alkmaar moeten bezoeken. Zoodra de spoorweg tusschen Enkhuizen en Hoorn geopend zal zijn, wordt de afstand tusschen beide gemeenten vermindert tot een half uur, terwijl bovendien eene stoomtram-verbinding van Alkmaar, hetzij onmiddellijk met Hoorn, hetzij met een of ander station aan den spoorweg van Hoorn naar Purmerend verwacht mag worden. Tusschen Medemblik en het station Noordscharwoude, twintig minuten sporens van Alkmaar, bestaat eene dagelijksche diligenciedienst, alleen des Zondags uitgezonderd.

Men bedenke voorts, dat meestal in dezelfde zaak meer personen dan één of twee als getuigen worden gedagvaard, en dat des noods de huur van een rijtuig uit de verst verwijderde gemeenten naar Alkmaar en terug voor gemeenschappelijke rekening in den regel uit de getuigengelden betaald zal kunnen worden, indien al niet één der getuigen zelf paard en rijtuig bezit. Vergelijkt men de ligging van de verst verwijderde gemeenten, Andijk en Wervershoof, met 4420 inwoners, ten aanzien van de arrondissementshoofdplaats met die van Texel met 6400, Vlieland met 739 en Wieringen met 2374 inwoners, of bijv. met de ligging van het eiland Goeree en Overflakkee ten aanzien van de rechtbank te Rotterdam, dan zullen de bezwaren der bewoners van eerstgenoemde gemeenten wel niet de grootste zijn.

Wat de diligenciedienst tusschen Hoorn en Alkmaar betreft, werd echter door één lid opgemerkt, dat deze alleen bestond en bestaanbaar was in verband met den spoorweg van Alkmaar naar Amsterdam voor de gemeenschap met de hoofdstad, en wellicht zoude vervallen bij de opening van den spoorweg Enkhuizen-Hoorn-Zaandam.

Wat de bezwaren der bewoners van het kanton Purmerend betreft om naar Haarlem te gaan, zij werden, volgens het oordeel der meerderheid, door den aanleg van de spoorlijn van Hoorn over Purmerend naar Zaandam zoo veel verminderd, dat eene herziening der rechterlijke indeeling er niet door gerechtvaardigd werd. De afstand van Purmerend naar Haarlem zou toch niet meer dan anderhalf uur sporens bedragen. In elk geval konden zij niet opwegen tegen de bezwaren aan de opheffing der rechtbank te Haarlem verbonden voor de 40000 inwoners dier gemeente en die van de gemeenten Schooten, Bloemendaal, Zandvoort, Heemstede, Bennebroek, Hillegom en Lis.

Van meer belang dan de nabijheid der arrondissementrechtbank is echter die van het kantongerecht, waar de ingezetenen niet alleen in strafzaken en burgerlijke rechtszaken, maar vooral ook bij verhooren van bloedverwanten en beëdelingen (men denke bijv. aan de beëdelingen van de memoriën van aangifte voor de successie) gewoonlijk in persoon verschijnen. Het wakte bevreemding, dat de Minister dit blijkbaar heeft voorbijgezien bij zijn voorstel om de gemeenten Buiksloot, Nieuwendam en Ransdorp, onder den rook van Amsterdam gelegen, van het kantongerecht en de rechtbank te Amsterdam over te brengen bij het kantongerecht te Purmerend en de rechtbank te Hoorn; maar geheel ongerechtvaardigd achtte men 's Ministers voorstel om de gemeenten Winkel, Nieuwe Niedorp en Oude Niedorp van het kantongerecht te Schagen en de rechtbank te Alkmaar over te brengen bij het kantongerecht te Medemblik en de rechtbank te Hoorn. Wat daarover in de adressen uit die gemeenten wordt gezegd is zóó afdoende, dat eene eenvoudige verwijzing naar den inhoud dier adressen voldoende wordt geacht om het onaannemelijke van deze voorstellen aan te toonen. Ook begreep men niet, hoe de herinnering, dat deze gemeenten historisch tot West-Friesland behooren, hare overbrenging van Schagen naar Medemblik kan rechtvaardigen, daar toch Schagen steeds evenzeer tot West-Friesland heeft behoord als Medemblik.

De gemeente Schermerhorn heeft ook reeds vóór 1877 tot het arrondissement Alkmaar behoord; dat de Minister omtrent hare ligging onjuist was ingelicht, is in het adres van ingezetenen dier gemeente voldoende aangetoond. Hoe de omstandigheid, dat deze gemeente een gemeenschappelijk burgemeester heeft met de gemeente Ursem er toe leiden moet haar ook bij hetzelfde arrondissement als Ursem in te deelen, werd niet ingezien, te minder omdat dit gemeenschappelijk bezit geen bezwaar scheen te zijn tegen de indeeling van deze gemeenten bij verschillende kantons.

In de Memorie van Toelichting wordt voor het voorstel om het kanton Zaandam onder Alkmaar te brengen geen reden opgegeven, ja zelfs over dat kanton, dat gemeenten bevat die zeer bevolkt zijn en aanzienlijken handel drijven, met geen woord gesproken. Toch werd, zoowel door de Regeering als door de volksvertegenwoordiging, in 1877 herhaaldelijk de meening uitgesproken, dat de Zaanstreek, die hare meeste relatien heeft met Amster-

dam, wier bewoners voor hunne handelszaken minstens driemaal 's weeks aan de beurzen te Amsterdam komen en daar hunne rechtsgeleerde raadslieden zoeken, onder de rechtbank van Amsterdam behoort, indien die van Haarlem mocht worden opgeheven. Het is dan ook gebleken, dat de justitiabelen daar geenszins vrede hebben met het voorstel der Regeering. Integendeel de Kamer van Koophandel te Zaandam en al de gemeentebesturen in de Zaanstreek hebben zich tot de Kamer gewend met dringend verzoek om behoud van den tegenwoordigen toestand of, als dit niet kan, indeeling bij het arrondissement Amsterdam. Zoowel per spoor als per stoomboot is de reis naar Amsterdam voor de bewoners der Zaanstreek korter en goedkooper dan naar Alkmaar, naar de hoofdstad reizen zij minstens driemaal, naar Alkmaar echter slechts eens per week, de Amsterdamsche balie geeft hun rechtsbijstand. De indeeling door den Minister voorgesteld brengt de Zaanstreek in ongunstiger toestand, en eene reden, waarom deze onder het arrondissement Alkmaar zoude moeten gebracht worden, is evenmin te gissen, als zij in de Memorie van Toelichting is genoemd.

Zouden volgens het ongewijzigde wetsontwerp de rechtbanken te Alkmaar en te Hoorn reeds geen voldoende werkring hebben en alzoo twee rechtbanken hersteld worden van het kaliber dat men in 1877 niet langer wilde handhaven, wanneer aan de nieuwe arrondissementen Alkmaar en Hoorn wordt ontnomen wat er volgens de bovenstaande beschouwingen niet bij behoort en er alleen onder gebracht kan worden, indien men nu eenmaal twee arrondissementen in Noordholland ten noorden van het Noordzeekanaal wil vormen, dan blijkt volgens de groote meerderheid nog duidelijker dat voor twee arrondissementen in dit gedeelte van Noordholland geen plaats is.

Twijfel werd eindelijk geopperd of het aanbeveling verdient, dat aan het arrondissement Utrecht, dat nu reeds behalve het grootste gedeelte der provincie Utrecht ook deelen van Zuidholland en Gelderland bevat, nog een gedeelte van Noordholland wordt toebedeeld. Een groot gedeelte toch van het kanton Hilversum ligt dicht bij Amsterdam dan bij Utrecht, terwijl tusschen alle gedeelten van dat kanton en Amsterdam de communicatiemiddelen zeer overvloedig en gemakkelijk zijn. In den laatsten tijd hebben zich daar dan ook zeer vele Amsterdammers gevestigd. De rechtbank te Amsterdam eindelijk is door de jarenlange vereeniging met de lokale toestanden van het kanton bekend geworden.

Volgens den Minister zal de groote strafgevangenis te Hoorn, die bestemd schijnt voor militaire gevangenis of Rijkswerkinrichting, moeilijk in stand kunnen blijven, indien de rechtbank te Hoorn niet wordt hersteld, omdat zonder rechtbank op den duur het juridisch element, dat in de commissie van administratie eene gewichtige plaats moet innemen, aldaar genoegzaam zal uitsterven en evenmin in de naaste omgeving gevonden zal kunnen worden. De meerderheid hechtte echter aan dit argument voor het herstel der rechtbank te Hoorn geene waarde. Zij zag niet in, dat voor de samenstelling van eene goede en strenge commissie het juridisch element *overwegend* moet zijn, en voor het *ontbreken* van dat overigens nuttige element bestaat te Hoorn geen gevaar. Merkwaardig toch mag het genoemd worden, dat dit door den Minister volgens het oordeel der meerderheid wel overschat, maar overigens zeer te waardeeren element in de commissie te Hoorn thans is vertegenwoordigd door vijf leden, zonder dat men tot het personeel van het kantongerecht zijn toevlucht heeft behoeven te nemen. In het zeer onwaarschijnlijke geval dus, dat er te Hoorn overigens geen enkele meester in de rechten meer gevonden zal worden, zal het bestaan van het kantongerecht nog altijd gelegenheid geven om in de commissie van administratie drie juristen op te nemen, zoodat ook in het stelsel van den Minister deze gevangenis, welke ook hare bestemming moge worden, niet zal behoeven te worden opgeheven.

Het argument, dat de voorgestelde regeling aan 's lands schatkist zoude ten goede komen, werd door velen minder juist geacht. Er zoude, volgens den Minister, door de opheffing van eene rechtbank van de eerste klasse en de op-

Wijziging der wetten van 9 April 1877 en van 6 Mei 1878 enz. (arrondissements-regtbank Haarlem).

richting van eene van de tweede klasse, eene jaarlijksche bezuiniging worden verkregen van ten minste f 10 200. Daargelaten of zoodanige besparing verandering der wet van 9 April 1877 (*Staatsblad* n°. 77) genoegzaam billijkt, zoo zou toch door de bij dit ontwerp tevens voorgestelde uitbreiding van het personeel der rechtbank te Amsterdam de slotsom der rekening jaarlijks f 3300 hooger worden. Maar zal op die wijze voorzien worden in »de dringende behoefte aan uitbreiding van personeel voor de rechtbank te Amsterdam», waarop de Minister wijst? Allereerst zij opgemerkt, dat sommigen die dringende behoefte aan uitbreiding ontkennen; doch aangenomen dat zij bestaat, dan zal toch de inlijving der kantons Haarlem en Haarlemmermeer, waartegen de overbrenging van het kanton Hilversum bij Utrecht niet kan opwegen, de werkzaamheden der Amsterdamsche rechtbank op nieuw doen vermeerderen, zoodat het beoogde doel niet of althans niet volkomen zal worden bereikt. Wanneer immers het personeel van de rechtbank te Haarlem, bestaande uit 1 president, 1 vice-president, 5 rechters, 1 officier, 1 substituut-officier, 1 griffier en 1 substituut-griffier (in 't geheel *elf* personen) thans niet al te overvloedig is, dan zal de versterking van personeel bij de rechtbank te Amsterdam met 3 rechters, 1 substituut-officier en 1 substituut-griffier voor een goed deel reeds noodig zijn voor de vermeerdering van werk door de uitbreiding van het arrondissement. De besparing van uitgaven kan overigens op veel eenvoudiger wijze worden verkregen door de rechtbank te Haarlem, die, wat de werkzaamheden betreft, met de rechtbanken der tweede klasse gelijk staat, niet langer te rangschikken onder de rechtbanken der eerste klasse.

Er wordt verder gezegd, dat een nieuw rechtsgebouw te Haarlem noodig is en f 120 000 zou moeten kosten; maar van verschillende zijden werd gevraagd, of het juist is, dat de Minister voor f 25 000 te Haarlem een zeer geschikt huis en erf heeft kunnen koopen, dat met weinig kosten voor de rechtbank kon worden ingericht? Nog werd beweerd, dat het rechtsgebouw te Hoorn evenmin in *alle* opzichten voldoende is als dat te Haarlem, en gevraagd of dit gebouw aan den Staat behoort, of dat er huur voor zou moeten worden betaald. Verder is geheel over het hoofd gezien de som, die vermoedelijk jaren lang aan wachtgelden uitgekeerd zou moeten worden, daar het niet te verwachten is, dat de *elf* te Haarlem gevestigde rechterlijke ambtenaren allen eene overplaatsing naar het minder aangename Hoorn of het zooveel duurder Amsterdam zouden aannemen.

Wat de voorgespiegelde besparing op de vergoeding der reiskosten van de getuigen betreft, werd opgemerkt, dat de indeeling van het kanton Haarlem bij Amsterdam en van het kanton Zaandam bij Alkmaar dat voordeel geheel zou doen verloren gaan.

Eindelijk maakten nog enkele leden de opmerking, dat door de opheffing eener rechtbank de onafzetbaarheid der rechterlijke ambtenaren illusoir kan worden gemaakt. Er waren er zelfs, die op dien grond het wetsvoorstel in strijd met de Grondwet achtten. De meerderheid deelde die bezwaren niet, ofschoon werd toegegeven, dat alleen om zeer overwegende redenen tot de opheffing eener rechtbank moet worden overgegaan.

Terwijl dus de groote meerderheid der leden het wetsontwerp onaannemelijk achtte, waren er echter meerdere leden, die de opheffing der rechtbank te Haarlem wenschelijk oordeelden, maar zonder herstel van die te Hoorn. Deze leden zouden in dat geval het arrondissement Haarlem bij Amsterdam willen voegen; sommigen ook het kanton Hoorn. Anderen waren van meening, dat eene betere oplossing zou te vinden zijn door de kantons Haarlem, Haarlemmermeer en Zaandam bij het arrondissement Amsterdam te voegen, waardoor het geheele Noordzeekanaal en de haven van IJmuiden binnen dat arrondissement zouden vallen, het kanton Hilversum daarentegen over te brengen van Amsterdam naar Utrecht en het kanton Purmerend bij Alkmaar te voegen. Eenheid van rechtsgebied voor Amsterdam en zijne haven werd voor de behandeling der handelszaken door deze leden zeer wenschelijk geacht.

Hiertegeu werd opgemerkt, dat de opheffing der rechtbank te Haarlem eene te groote uitbreiding van het arrondissement Amsterdam met zich zoude brengen. Amsterdam toch met zijne toenemende bevolking, thans reeds

338 000 zielen bedragende, met hare bebouwde omgeving en ongemeen druk verkeer, geeft op zich zelf een arbeid, grooter dan die van eenige andere rechtbank, van eenig rechterlijk collegie in Nederland. In eene verdere uitbreiding en daardoor te weeg gebrachte vermeerdering van werkzaamheid kan bezwaarlijk door vermeerdering van personeel worden voorzien. Zoude zulks ten aanzien der eigenlijke rechtspraak al het geval zijn, ten aanzien van die takken van dienst, die eenheid en overzicht over het geheel noodig maken, kan eene bloote versterking van het personeel niet baten. Men denke aan de taak van den griffier, aan die van den president en vooral aan die van den officier van justitie.

Bovendien is de rechtbank te Amsterdam in de eerste plaats eene stadsrechtbank. Tegenover de groote massa stadszaken kan aan de slechts sporadisch voorkomende buitenzaken niet altijd die mate van zorg worden besteed, die zij vereischen. De rechtbank, waarvan zonder overdrijving gezegd kan worden, dat zij uitmunt voor de zaken van Amsterdam en omstreken, zoude wellicht, wanneer aan het ressort een uitgebreid buiten-rechtsgebied werd toegevoegd, niet die lokale kennis van personen, plaatsen en toestanden bezitten, die voor eene goede rechtsbedeeling onontbeerlijk is, vooral met het oog op de strafzaken, en welke bij de kleinere rechtbanken in den regel wordt aangetroffen.

De meeste leden beperkten echter hunne beschouwingen tot het wetsontwerp zoodanig als het is voorgesteld.

Terwijl ten slotte door eenigen het gebruik der nieuwe spelling in eene wijzigingswet werd afgekeurd, werd er door anderen op aangedrongen, dat van de thans gebruikelijke spelling, in het Wetboek van Strafrecht en de wet tot regeling van het auteursrecht door Regeering en Vertegenwoordiging in onderling overleg aangenomen, niet meer zou worden afgeweken.

Artikelen.

Art. 3, sub a. Sommige leden opperden twijfel of er wel noodzaak bestond tot vergroting van het personeel van de rechtbank. De meeste leden achtten echter zoodanige versterking van personeel noodzakelijk, vooral met het oog op de geregelde en spoedige afdoening van civiele processen en de instructie der strafzaken. Wel meenden eenige leden den acaterstand van civiele zaken voor een deel te moeten toeschrijven aan de kwade gewoonte van sommige practijzins om de bepaalde pleidooien uit te stellen; maar er werd opgemerkt, dat daarin in den laatsten tijd verbetering viel op te merken, en dat, niettegenstaande dat uitstellen, door het bepalen van meer dan een pleidooi op één dag en door de ongemeen groote werkzaamheid der civiele kamers in de laatste jaren er een arbeid was verricht van grooteren omvang dan redelijkerwijze van de rechtbank was te vergen.

Wat den omvang betreft der voorgestelde versterking, zoo werd die nauwelijks voldoende geacht voor de bestaande uitgebreidheid van het arrondissement. Bepaaldelijk werd gemeend dat het rechter-commissariaat versterking behoefde.

Ten eenemale onvoldoende achtten vele leden die versterking, wanneer zij gepaard ging met de voorgestelde uitbreiding, waarbij o. a. de gemeente Haarlem met hare 40 000 inwoners, haar druk verkeer en hare dicht bevolkte omstreken aan het arrondissement Amsterdam zou toegevoegd worden. Zoo doende werd met de eene hand genomen, wat men gaf met de andere. Wel werd opgemerkt, dat de uitbreiding van het arrondissement met niet meer dan 60 676 inwoners niet opweegt tegen de voorgestelde versterking van personeel, die ongeveer gelijk werd gesteld met het personeel eener rechtbank van de 2de klasse; doch daartegen werd aangevoerd, dat die gelijkstelling minder juist was, daar toch het personeel eener rechtbank van de 2de klasse uit 8 of 9 personen bestaat, en de voorgestelde versterking slechts 5 personen bedraagt.

Eindelijk werd hier nog gewezen op het gesticht voor krankzinnigen Meerenberg met zijn nagenoeg 1000 patienten; het toezicht op dit gesticht en vooral de verhooren der krankzinnigen, die onder curateele geplaatst moeten worden, maken het bestaan eener rechtbank te Haarlem gewenscht en zouden bij hare opheffing voor het personeel der rechtbank te Amsterdam een groot bezwaar opleveren.

Artt. 5 en 8. Ook om deze artikelen waren vele leden tegen het wetsontwerp. Men achtte tegenover de leden der rechtbank te Haarlem het voorstel onbillijk. Dezen zijn daar aangesteld, nadat slechts vijf jaren geleden de Minister van Justitie de gedachte om die rechtbank op te heffen onaannemelijk heeft genoemd, en de Staten-Generaal met de Regeering haar behoud hebben vastgesteld. Thans komt een ander Minister van Justitie. Hij wil eene geheel andere indeeling en stelt voor de opheffing van die rechtbank, juist dat wat de premier van dit Kabinet in 1877 onaannemelijk noemde. Ten gevolge van de opheffing zullen de leden der rechtbank te Haarlem nu of hunne betrekking verliezen of moeten verhuizen naar Hoorn of elders om bij eene rechtbank van de tweede klasse te worden geplaatst. Wanneer de Minister van Justitie zijn onderzoek naar de bezwaren der justitiabelen voortzet en hem blijkt, dat zij ook elders in gelijke mate bestaan, zal hij ook andere wijzigingen in de indeeling moeten voorstellen. Straks heeft een opvolgend Minister weér andere inzichten. Zoo blijft verplaatsing of verlies van werkkring de leden der rechterlijke macht bedreigen.

Artt. 10 en 15. Het overbrengen van sommige gemeenten bij andere kantons zou regelingen als in deze artikelen ten aanzien van de deurwaarders bij de rechtbanken en de bij die collegies aanhangig gemaakte zaken evenzeer noodig maken ten opzichte van de deurwaarders bij de kantongerechten en de aldaar aanhangig gemaakte zaken.

Art. 12. Volgens dit artikel zouden ook de zaken bij de invoering dezer wet aanhangig bij de rechtbank te Haarlem, doch thuis behorende in de kantons Zaandam en Purmerend, die bij de arrondissementen Alkmaar en Hoorn ingedeeld zouden worden, overgebracht worden bij de rechtbank te Amsterdam. Waarom haar niet liever verwezen naar de rechtbank waarbij ze volgens de nieuwe indeeling zouden behooren?

Artt. 13 en 14. Omtrent deze artikelen werd eene opmerking van gelijke strekking gemaakt als omtrent art. 12.

Vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, den 27sten Juli 1882.

KIST.

REEKERS.

OLDENHUIS GRATAMA.

DE MEIJER.

VAN DER KAAJ.

NOTA.

1°. Het wetsontwerp doet denken, dat de Minister er nog niet aan denkt om de wet op de regterlijke organisatie te herzien, ten einde de invoering van het Wetboek van Strafrecht mogelijk te maken; anders toch was het, bij de veelheid van onderwerpen, die op wettelijke voorziening wachten, niet noodig op dit punt eene afzonderlijke wet voor te dragen; dit wordt — om zoo te spreken — weér een lap op een lap: wetsontwerpen, die doen denken aan of medewerken moeten om een en ander te doen uitstellen, kunnen niet aangenaam zijn voor hen, die spoedige invoering wenschen van het eennmaal aangenomen Wetboek van Strafrecht; de unificatie der misdrijven moet worden uitgevoerd, de hoven moeten worden afgeschafte en appèl onzerling (niet wederkeerig) van de regtbanken geregeld of wel in 's Ministers, door mij niet gedeeld, denkbeeld, moet de afschaffing van 't appèl worden mogelijk gemaakt.

Waartoe in deze omstandigheden dit wetsontwerp, waarvoor geene urgentie bestaat?

2°. Het wetsontwerp is eene reactie tegen den geest des tijds, waarvan de wetten van 1875 en 1877, waarbij de opheffing van Hoorn en andere regtbanken werd bepaald, slechts een uitvloeisel was; het is in de rigting van den tijd de kleine regtscollegien op te ruimen en grootere goed bezoldigde op te rigten; in kleine collegien is weinig te doen en krijgen de ambtenaren geene onderzanding; hetzelfde wordt ook in Engeland gewenscht in Frankrijk werd het in 1870 reeds door JULES FAVRE als dringend noodzakelijk betoogd in zijne »Réforme judiciaire»; hij wilde van de 26 hoven minstens 8 en van de 359 regtbanken minstens 227 afschaffen (1); door politieke omstandigheden is dit dusver verhinderd, maar dezer dagen is het weér door den Minister in vooruitzicht gesteld.

In de middeneeuwen had bijna ieder dorp zijn nedergerigt, maar door het vermeerderd besef van de noodzaak van uniformiteit en overeenstemming en de overal verbeterde gemeenschapsmiddelen is men in staat het nadeel van kleine collegien te overwinnen; de *Arnhemsche courant* (2) zegt zeer te regt: »de leden der kleine regtbanken dommelen in uit den aard der zaak».

Men doet in dit wetsontwerp een stap achteruit.

3°. Het wetsontwerp is op zich zelf verkeerd.

Men wil, even als vroeger, »onder twee kleine regtbankjes», zoo als het *Vaderland* zeer juist zegt, (3) »den arbeid verdeelen, die naauw voldoende is om aan één regtscollegie een *waardigen* werkkring te verschaffen».

Het regtsgebied der rechtbank Hoorn was vroeger zoo klein, dat ze één civiel vonnis per week had, en dit zelfde regtsgebied wil men herstellen! (zie statistiek).

Men wil Zaandam onder Alkmaar, Winkel, Nieuwe en Oude Niedorp onder Hoorn, als ook Buiksloot, Nieuwendam en Ransdorp, bij Amsterdam liggende, en de Graft, de Rijp en Schermerhorn onder Hoorn brengen.

Men herstelt op andere punten hetzelfde ongerief, waarvoor men zegt te willen waken.

Het argument ontleend aan de noodzakelijkheid om voor het strafgesticht te Hoorn ook uit Hoorn *juridische* leden voor de commissie van administratie te vinden (ongegrond in zich zelf, want een jurist kan een slecht en een niet-jurist een goed lid zijn) bewijst te veel en dus niets; dan zouden Leiden, Appingadam, Sneek en welligt meer opgeheven regtbanken moeten worden hersteld om *juridische* leden te leveren aan de commissien van administratie der aldaar bestaande gevangnissen.

En indien dan eens de juristen weigeren?

Hoezeer het zeker is, dat geen arrondissement kan worden opgerigt zonder klagten, zoo verliest toch het argument aan de communicatie ontleend veel van zijne kracht door de spoorwegen, stoom- en andere tramwegen in aanbouw en in ontwerp en komt het niet in aanmerking bij de zoo enorm veel grootere distantien, die in het noorden zijn met minder communicatiemiddelen of vooruitzigt daarop.

4°. Het zou eene zaak zijn van slecht voorbeeld.

Wat na zooveel jaren werkens en na zooveel mislukking werd verkregen, wordt in gevaar gebracht.

Alle plaatsen die de regtbanken verloren zullen opkomen.

Sneek, gesteund door alle omliggende gemeenten, en Deventer gaan reeds voor.

De anderen zullen spoedig volgen.

Vele argumenten van de Memorie van Toelichting zijn op vele dier plaatsen evenzeer en meer toepasselijk.

Het is opmerkelijk dat men, naar de Memorie van Toelichting te oordeelen, alléén stilstaat bij zulke klagten der justitiabelen in Hoorn, vooral als men bedenkt dat afstanden van Coevorden en Roswinkel naar Assen, van Klooster ter Apel naar Winschoten, van Stavoren naar Heerenveen en meer daartoe meer gegronde klagten zouden geven, en als men zich herinnert, dat in de Memorie van Beantwoording voor de begroting van Justitie voor 1880

(1) Zie bladz. 40, 112, 116 en 117 der »Réforme» en *Themis* 1877, blz. 417 volg.

(2) Zie n°. 8673, van 20 Maart 1882.

(3) Zie *Vaderland* van 23 Maart 1882.

Wijziging der wetten van 9 April 1877 en van 6 Mei 1878 enz. (arrondissements-regtbank Haarlem).

gezegd werd: »dat die wetten bij hare toepassing nog »geenszins zoodanige gebreken hebben geopenbaard, dat »men nu reeds zou behooren terug te komen op datgene »wat, zoo kort geleden, als eene aanvankelijke verbetering »gewaardeerd werd". (1)

5°. Men kon zelfs bij de beraadslaging over de wetten van 1877 anders denken (2) en nu toch tegen de herstelling zijn; nu Hoorn eenmaal opgeheven is, vertoont zich de quaestie in geheel ander licht; toen was in vele opzichten de quaestie niet zuiver.

6°. De Minister heeft zeer juist aangetoond dat Haarlem kan worden opgeheven en ingedeeld bij Amsterdam en naburige arrondissementen, waarbij dan de overbrenging van 't kanton Hilversum naar Utrecht dienst kan doen; hij zegt terecht dat de Haarlemmers luttel ongerief zullen ondervinden. Er behoeft dan geen nieuw gebouw te worden gesticht.

De regtbank te Amsterdam kan worden uitgebreid; het geldelijk argument van den Minister blijft in volle waarde.

Reeds in het Voorloopig Verslag voor de begroting van Justitie voor 1880 komt voor:

»In meer dan ééne afdeling werd de wensch uitgedrukt, »dat men op den weg der opheffing van overtollige regtbanken nog verder mogt gaan dan bij de wet van 9 April 1877 »(Staatsblad n°. 76) gedaan is. In het bijzonder vestigde men »de aandacht op de regtbanken te Haarlem, te Zierikzee en »te Winschoten, en merkte men daarbij op, dat voor het »behoud van de regtbank te Haarlem, dat als 't ware »onder den rook van Amsterdam ligt, en daarmede per »spoorweg 18 malen per dag heen en terug gemeenschap »heeft, niet gelijk voor het behoud van de regtbanken te »Zierikzee en te Winschoten een beroep op *insulaire* of »verwijderde ligging kan worden gedaan. Te meer drukte »men op de zaak, omdat — naar men meende — bij de »regtbanken, wier werkkring het beperktst was, veelal »de gang van zaken met opzigt tot spoedige regtsbe- »deeling het meest te wenschen overliet."

Mijne conclusie is:

Hoorn niet te herstellen. Haarlem op te heffen en het arrondissement onder de omliggende arrondissementen te verdeelen, maar grootendeels aan Amsterdam toe te voegen, met uitbreiding dier regtbank.

's Gravenhage, 4 Mei 1882.

OLDENHUIS GRATAMA.

Ik voeg hier uit de geregtelijke statistiek eenige opgaven bij:

1°. van de in de 4 laatste jaren vóór de opheffing bij de regtbank te Hoorn behandelde zaken, waaruit blijkt hoe weinig die regtbank te doen had:

HOORN.

Strafzaken (in eersten aanleg).	Burgerlijke zaken (eindvonnissen in eersten aanleg).
in 1874 223	in 1874 60
> 1875 190	> 1875 54
> 1876 161	> 1876 58
> 1877 van 1 Jan.-1 Mei 55	> 1877 van 1 Jan.-1 Mei 19

(1) Zie bladz. 1 en *Handelingen* 3 Dec. 1879, blz. 409.

(2) Zie hetgeen toen over het al of niet behoud van Hoorn en over Haarlem gezegd is in 't Voorloopig Verslag, Regeling van inrigting van regtsgebied enz. (stukken n°. 147) blz. 30 en 31, en *Memorie van Beantwoording*, bladz. 24 en in de openbare beraadslagingen 12 Maart 1876, *Handelingen*, blz. 1097 en volgende.

2°. van de sedert 15 Mei 1877 bij de regtbank te Alkmaar behandelde zaken, waaruit blijkt dat zelfs na toevoeging van Hoorn, Alkmaar niet veel te doen heeft:

ALKMAAR.

Strafzaken (in eersten aanleg).	Burgerlijke zaken (eindvonnissen in eersten aanleg).
in 1877 van 15 Mei . 146	in 1877 van 15 Mei . 102
> 1878. 371	> 1878. 142
> 1879. 366	> 1879. 253
> 1880. 393	> 1880. 232

3. van de sedert 15 Mei 1877 bij de regtbank te Haarlem behandelde zaken, waaruit blijkt dat de regtbank 1ste klasse Haarlem niet veel te doen heeft, zelfs wat strafzaken betreft minder dan de regtbank 2de klasse Breda, en wat burgerlijke zaken betreft minder dan Alkmaar.

HAARLEM.

Strafzaken (in eersten aanleg).	Burgerlijke zaken (eindvonnissen in eersten aanleg).
in 1877 van 15 Mei . 237	in 1877 van 15 Mei . 70
> 1878. 340	> 1878. 130
> 1879. 370	> 1879. 131
> 1880. 375	> 1880. 158

4°. van de sedert 15 Mei 1877 behandelde zaken bij de regtbank in den Bosch (1ste klasse) en te Breda 2de klasse en bij de kleinste regtbank, namelijk die te Zierikzee, van welke 3 regtbanken ik het aantal behandelde zaken opgeef om als punten van vergelijking te dienen ter beoordeeling van de noodzaak en de doelmatigheid van het bestaan der regtbank te Haarlem:

DEN BOSCH.

Strafzaken (in eersten aanleg).	Burgerlijke zaken (eindvonnissen in eersten aanleg).
in 1877 van 15 Mei . 550	in 1877 van 15 Mei . 73
> 1878. 928	> 1878. 138
> 1879. 855	> 1879. 138
> 1880. 1076	> 1880. 198

BREDA.

in 1877 van 15 Mei . 352	in 1877 van 15 Mei . 41
> 1878. 757	> 1878. 115
> 1879. 824	> 1879. 114
> 1880. 655	> 1880. 113

ZIERIKZEE.

in 1877 van 15 Mei . 55	in 1877 van 15 Mei . 13
> 1878. 118	> 1878. 42
> 1879. 79	> 1879. 28
> 1880. 125	> 1880. 28